

Majdnem föllesedő sorozatok létezése és konstrukciója.

Az Auslander-Reiter-eltolás

Az eddigiekből látni, hogy:

- 1) az irreducibilis morfizmus, melyek direkt fölbontható modulusok halmazán vannak elhelyezve, bizonyos majdnem föllesedő morfizmusok halmazai;
- 2) a majdnem föllesedő sorozatok két végén direkt fölbontható modulusok vannak, s az egyik végén a sorozatnak egyetlen "nyitódási pont" van (sőt t. p. a sorozatot megfordított is);
- 3) a 2)-es megfigyelés egy "majdnem bijektív" megfeleltetés létezését vetíti előre a direkt fölbontható modulusok halmazán; konstrukció esete az a megfeleltetés esélyt adhat arra, hogy az direkt fölbontható modulusokat konstruktív esettel az összes új megfigyelés, valamint a majdnem föllesedő sorozatok segítségével az irreducibilis morfizmusok is feltérképezhetők.

5.18. Def. (A „transzponálós”) Legyen M tetszőleges A -modulus A -modulban, $P_1 \xrightarrow{P_1^*} P_0 \xrightarrow{P_0^*} M \rightarrow 0$ minimális projektív felbontás (elegy). Akkorra a

$*$ = $\text{Hom}_A(-, A)$ funktor:

$$0 \rightarrow M^* \xrightarrow{P_0^*} P_0^* \xrightarrow{P_1^*} P_1^* \rightarrow \text{Coker } p_1^* \rightarrow 0$$

Elder: $\text{Tr } M = \text{Coker } p_1^*$ az M „transzponáltja”.

$\text{Tr } M$ mindig „egyetlen”. Vegyük észre, hogy P_0^*, P_1^* projektív, és ha $M \in A\text{-mod} \Rightarrow \text{Tr } M \in \text{mod } A$.

5.19. All. T. fül: $M \in A\text{-mod}$ direkt felbontható.

(1) $\text{Tr } M \in \text{mod } A$, és $\text{Tr } M$ -nek mindig projektív direkt összeadandója

(2) Ha M nem projektív, akkor a

$$P_0^* \rightarrow P_1^* \rightarrow \text{Tr } M \rightarrow 0$$

minimális projektív felbontása $\text{Tr } M$ -nek.

(3) M projektív $\Leftrightarrow \text{Tr } M = 0$. Ha M nem projektív, akkor $\text{Tr } M$ direkt felbontható, és $\text{Tr}(\text{Tr } M) \cong M$.

(4) T. fül: M, N direkt felbontható, nem projektív modulok. Elder: $M \cong N \Leftrightarrow \text{Tr } M \cong \text{Tr } N$.

Biz.: (3) M projektív $\Rightarrow P_1 = 0 \Rightarrow$ Cohen $p_1^* = 0 \Rightarrow \text{Tr } M = 0$

Ha $\text{Tr } M = 0 \Rightarrow p_1^*$ epimorfizmus $\Rightarrow p_1^*$ felbontás

(mert P_1^* projektív: $\text{Hom}_A(Ae, A) \cong eA$, és $\text{Hom}(-, A)$

additív) $\Rightarrow p_1$ felbontás monomorfus (ugyan

$P_1 \xrightarrow{p_1} P_0$, és $\text{Hom}(-, A)$ dualitást idével a

projektív bal és jobb modulushoz képest) \Rightarrow

M projektív. Ezzel (3) első fele megvan.

T. most fel: M nem projektív. Ekkor az előbbiek

alapján: $\text{Tr } M \neq 0$. Nyilván:

$$P_0^* \rightarrow P_1^* \rightarrow \text{Tr } M \rightarrow 0$$

és projektív felbontása $\text{Tr } M$ -nek. A kérdés:

minimális-e. Ha nem minimális, akkor \exists nem triv.

felbontás:

$$E_0' \oplus E_0'' = P_0^* \xrightarrow{\begin{pmatrix} u & 0 \\ 0 & v \end{pmatrix}} E_1' \oplus E_1'' = P_1^* \rightarrow \text{Tr } M \rightarrow 0$$

és itt: $v: E_0'' \rightarrow E_1''$ izomorfus, és $E_0' \xrightarrow{u} E_1' \rightarrow$

$\rightarrow \text{Tr } M \rightarrow 0$ epimorfus.

Alkalmazunk erre a $*$ felbontást:

$$P_1 \rightarrow P_0 \rightarrow M \rightarrow 0$$

család, és itt $P_1 = E_1'^* \oplus E_1''^*$, $P_0 = E_0'^* \oplus E_0''^*$, és

$$E_1'^* \xrightarrow{u^*} E_0'^* \rightarrow M \rightarrow 0$$

projektív feloldás.

Az eredeti $P_1 \rightarrow P_0 \rightarrow M \rightarrow 0$ minősítése miatt

ez csak úgy lehet, ha $E_1''^*, E_0''^* = 0$, azaz

$E_1'', E_0'' = 0$. (Ismét kiindulj, hogy E_1', E_1''

projektívok, és projektívokra * dualitást ad).

Ezért megvan (2) és (1)

Végezzük: $P_1 \xrightarrow{P_1} P_0 \xrightarrow{P_0} M \rightarrow 0$

$$\begin{array}{ccccc} \downarrow \cong & \downarrow \cong & \downarrow \cong & \cong & \cong \\ P_1^{**} & \xrightarrow{P_1^{**}} & P_0^{**} & \rightarrow & \text{Tr Tr } M \rightarrow 0 \end{array}$$

Az előzőek miatt a fenti ábrán ismétlődő fel, ha

M nem projektív $\Rightarrow \text{Tr Tr } M \cong M$.

Ezért (3) is megvan, ha $X \cong Y$ esetén

$\text{Tr } X \cong \text{Tr } Y$, így $\text{Tr } M$ is direkt felbontható

v. 0, ha M direkt felbontható.

Végezzük (4) követve a (3)-ból. □

5.20. Def: $M, N \in A$ -mod esetén legyen:

$$P(M, N) = \{ f \in \text{Ho}_A(M, N) \mid \exists \begin{array}{c} M \xrightarrow{f} N \\ \uparrow \downarrow \uparrow \\ \text{P projektív} \end{array} \}$$

Emlékeztető:

$$Y(M, N) = \{ f \in \text{Hom}_A(M, N) \mid \exists M \xrightarrow{f} N, \text{ I. sz.} \}$$

Vagyis $P(M, N)$ az az $M \rightarrow N$ homomorfizmusokból áll, amelyek konstansértékűek és pozitívak, $Y(M, N)$ pedig az az $M \rightarrow N$ konstansértékűek és egyértelműek.

5.21. All. $P(M, N)$ „ideál” A -modulban, azaz \mathbb{Z} -modulban (de az értékek \mathbb{Z} -modulban is vannak). Ugyan így $Y(M, N)$ -re.

Biz. A modulban való zártság vizsgálata.

Az összeadás:

$$\begin{array}{ccc} M \xrightarrow{f'} N & , & M \xrightarrow{f''} N \\ g' \downarrow \uparrow h' & & g'' \downarrow \uparrow h'' \\ P & & P'' \end{array} \rightarrow \begin{array}{ccc} M \xrightarrow{f'+f''} N & & \\ (g' \downarrow \uparrow g'') \downarrow \uparrow (h' \uparrow h'') & & \\ P \oplus P'' & & \end{array}$$

5.22. Def. A -modul $= A$ -modul / P , \overline{A} -modul $= A$ -modul / Y .

Emlékeztető: bizonyos projektív stabil, ill. injektív stabil modulok tulajdonságai („projectively stable”, „injectively stable”). Az objektumok tehát $Ob A$ -modul

$$\text{Elemi, de: } \text{Hom}_{A\text{-modul}}(M, N) := \underline{\text{Hom}}_A(M, N) := \text{Hom}_A(M, N) / P(M, N)$$

$$\text{Hom}_{\overline{A}\text{-modul}}(M, N) := \overline{\text{Hom}}_A(M, N) := \text{Hom}_A(M, N) / Y(M, N).$$

Bör. (modul) Tudjék: $(-)^*$ dualitást ad A -proj és $\text{proj-}A$ között (bal, ill. jobb projektívul A -modul, ill. mod- A -ben).

Ugyanezért ott is tudjuk, hogy D dualitás mod- A és A -mod között, mely a projektívul és az injektívul egyetbe van.

Kicsit konkrétábban: ha $e^2=e \in A$ idempotens, és $P_e(e) = Ae$ az e -hez tartozó bal projektív, $P_r(e) = eA$ a jobb projektív, a beszálló $I_e(e)$ és $I_r(e)$ a megfelelő injektív (vagy: $I_e(e) = E(P_e(e)/\text{mod } P_e(e))$, akkor a következőket kapjuk:

$$\nu(P_e(e)) = D \text{Hom}_A(Ae, A) \cong D(eA) = D(P_r(e)) \cong I_e(e)$$

ill.:

$$\begin{aligned} \nu^{-1}(I_e(e)) &= \text{Hom}_A(DA, I_e(e)) \cong \text{Hom}_A(DA, D(P_r(e))) \\ &\cong \text{Hom}_A(P_r(e), A) = \text{Hom}(eA, A) \cong Ae = P_e(e) \end{aligned}$$

- 5.27. Allítás: 1) $P_1 \xrightarrow{P_1} P_0 \xrightarrow{P_0} M \rightarrow 0$ minidlis proj. feloldás
 $\Rightarrow \exists 0 \rightarrow \tau M \rightarrow \nu P_1 \xrightarrow{\nu P_1} \nu P_0 \xrightarrow{\nu P_0} \nu M \rightarrow 0$ exakt.
- 2) $0 \rightarrow N \xrightarrow{i_0} E_0 \xrightarrow{i_1} E_1$ minidlis inj. feloldás
 $\Rightarrow \exists 0 \rightarrow \nu^{-1} N \xrightarrow{\nu^{-1} i_0} \nu^{-1} E_0 \xrightarrow{\nu^{-1} i_1} \nu^{-1} E_1 \rightarrow \tau^{-1} N \rightarrow 0$

Biz. $\gamma = DTr$ az Auslander-Reiter-eltelt,
 $\gamma^{-1} = Tr D$ az inverz eltelt.

1) Világos az eddigiekből. (D nyílt filter)

2) Alkalmazunk a $0 \rightarrow N \rightarrow E_0 \rightarrow E_1$ sorozatra a D és a $()^*$ filtereket:

először: $DE_1 \rightarrow DE_0 \rightarrow DN \rightarrow 0$ (min. pj. filteres)

majd: $0 \rightarrow (DN)^* \rightarrow (DE_0)^* \rightarrow (DE_1)^* \rightarrow Tr DN \rightarrow 0$
 a transzponálás definíciójából,

$$\begin{aligned} \text{De: } (DX)^* &= \text{H}_A A^T (DX, A) \cong \text{H}_A (DA, DDX) \cong \\ &\cong \text{H}_A (DA, X) = \gamma^{-1} X \end{aligned}$$

γ sz. az előbbi limitatív diagram alapján:

$$\begin{array}{ccccccc} 0 & \rightarrow & (DN)^* & \rightarrow & (DE_0)^* & \rightarrow & (DE_1)^* \rightarrow Tr DN \rightarrow 0 \\ & & \downarrow \cong & & \downarrow \cong & & \downarrow \cong & \gamma^{-1} N \\ 0 & \rightarrow & \gamma^{-1} N & \rightarrow & \gamma^{-1} E_0 & \xrightarrow{f} & \gamma^{-1} E_1 \rightarrow \text{Coker } f \rightarrow 0 \end{array}$$

$$\Rightarrow \text{Coker } f \cong Tr DN = \gamma^{-1} N. \quad \square$$

5.28. Példa: $M: \begin{array}{ccc} & 1 & 2 & 3 \\ & \leftarrow & \leftarrow & \leftarrow \\ 0 & & & \end{array}$

$$A = K\Gamma$$

$$A_A = 1 \oplus \begin{pmatrix} 2 \\ 1 \end{pmatrix} \oplus \begin{pmatrix} 3 \\ 2 \\ 1 \end{pmatrix};$$

$${}_A A = \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 3 \end{pmatrix} \oplus \begin{pmatrix} 2 \\ 3 \end{pmatrix} \oplus 3$$

$$(DA)_A = \begin{pmatrix} 3 \\ 2 \\ 1 \end{pmatrix} \oplus \begin{pmatrix} 3 \\ 2 \end{pmatrix} \oplus 3$$

$\tau(3)$ kiszámolása: (megf.: τ a ν projektíviteren ad
 kontrollát, mivel $\text{Tr}(P) = 0$)

Vegyük a minimális projektív feloldást:

$$\begin{array}{c} 2 \\ 1 \end{array} \xrightarrow{P} \begin{array}{c} 3 \\ 2 \\ 1 \end{array} \rightarrow 3 \rightarrow 0$$

" " " "

$$P(2) \quad P(3)$$

Vegyük észre: $\nu(P(2)) = I(i)$.

}

$$0 \rightarrow \tau(3) \rightarrow \nu(P(2)) \xrightarrow{\nu P} \nu(P(3))$$

" "

$$0 \rightarrow \text{Ker}(\nu P) \rightarrow \begin{array}{c} 3 \\ 2 \end{array} \xrightarrow{\nu P} 3$$

" "

$$2$$

Teljes: $\tau(3) = 2$

$\tau\left(\begin{smallmatrix} 3 \\ 2 \end{smallmatrix}\right)$ kiszámolása:

$$1 \rightarrow \begin{array}{c} 3 \\ 2 \\ 1 \end{array} \rightarrow \begin{array}{c} 3 \\ 2 \end{array} \rightarrow 0$$

}

$$0 \rightarrow \begin{array}{c} 2 \\ 1 \end{array} \rightarrow \begin{array}{c} 3 \\ 2 \\ 1 \end{array} \rightarrow 3$$

" "

$$\tau\left(\begin{smallmatrix} 3 \\ 2 \end{smallmatrix}\right)$$

Teljes $\tau\left(\begin{smallmatrix} 3 \\ 2 \end{smallmatrix}\right) = \begin{array}{c} 2 \\ 1 \end{array}$

5.29. Állítás (örrefejelés). Legyenek M, N direkt felbontásokkal

(1) $\tau M = 0 \iff M$ projektív

(1') $\tau^{-1} M = 0 \iff M$ injektív

(2) M nem projektív $\implies \tau M$ direkt felbontással, nem injektív, és $\tau^+ \tau M \cong M$.

(2') M nem injektív $\implies \tau^{-1} M$ direkt felbontással, nem projektív, és $\tau \tau^{-1} M \cong M$.

(3) M, N nem projektívek; $M \cong N \iff \tau M \cong \tau N$

(3') M, N nem injektívek; $M \cong N \iff \tau^{-1} M \cong \tau^{-1} N$.

5.30. Következő: A -mod $\xrightleftharpoons[\tau^{-1}]{\tau} A$ -mod iver equivaleciák.

Biz Köv 5.23-ból és az előbbiekből.

(Vegyük össze tehát: τ, τ^{-1} nem A -modok ad egy eff. feltételű equivaleciát, kez A -mod és A -mod között.)

5.31. Tétel (AR-földék) Legyen $M, N \in A$ -mod. Ellen:

$$\text{Ext}_A^1(M, N) \cong \underline{\text{DHa}}(\tau^{-1} N, M) \cong \underline{\text{DHa}}(N, \tau M)$$

és az invariancia kvázi modul reláció.

Biz (elhagyjuk).

Most már kimutatható a megismert füllesztés leírásáról szóló tétel:

5.32. Tétel (1) M direkt füllesztetlen, π projektív \Rightarrow

$$\exists 0 \rightarrow \pi M \rightarrow E \rightarrow M \rightarrow 0 \text{ megismert füllesztés sorozat.}$$

(2) N direkt füllesztetlen, π injektív \Rightarrow

$$\exists 0 \rightarrow N \rightarrow F \rightarrow \pi^{-1} N \rightarrow 0 \text{ megismert füllesztés sorozat.}$$

Megjegyzés: A tétel belső azt mondja, hogy ha minden direkt füllesztetlen modulussal — ha ez egyáltalán esélyes — végezhető egy, ill. kerésszel egy megismert füllesztés sorozat, és a sorozat hűt vagy hűtött (vagy éppen füllesztés) kapcsolatot az AR-eltolás, ill. inverze adja.

Biz. Csak az (1)-es, és csak a konstrukciót adjuk meg.

Legyen M mit fűt. Az AR-fűlés (5.31. Tétel) alapján: tetszőleges L direkt füllesztetlenre:

$$D \text{Hom}_A(L, M) \cong \text{Ext}_A^1(M, \pi L)$$

(Ez miközben iller is, ha L projektív.)

Legyen: $S(L, M) = \text{Hom}_A(L, M) / \text{rad}_A(L, M)$

(itt $\text{rad}_A(L, M)$ -et szokásba definiáljuk)

Végül észre: M nem projektív $\Rightarrow P(L, M) \subseteq \text{mod}(L, M) \Rightarrow$

\exists K -lineáris epimorfus $P_{L, M}: \underline{H}_0(L, M) \rightarrow S(L, M),$

és így \exists K -lineáris monomorfus: $D_{P_{L, M}}: DS(L, M) \rightarrow D\underline{H}_0_A(L, M)$

Mivel M direkt fölbontható $\Rightarrow \text{End } M$ lokális \Rightarrow

$\underline{\text{End}} M$ is lokális.

Az előbbiek miatt: $\exists: P_{M, M}: \underline{\text{End}}(M, M) \rightarrow S(M, M) =$
 $= \underline{\text{End}} M / \text{mod } \underline{\text{End}} M.$

Itt $S(M, M)$ az $\underline{\text{End}} M$ egyszerű leképezése $\text{mod } \underline{\text{End}} M$ -nek,

és $D_{P_{M, M}}$ -vel a képe a $D\underline{H}_0_A(M, M)$ egyszerű leképezése.

Legyen ξ' a $DS(M, M)$ egy nem nulla eleme, ξ a képe

$D\underline{H}_0_A(M, M)$ -ben, azaz $\cong \text{Ext}'(M, \underline{\text{End}} M)$ -ben.
 \uparrow
 AR-tele

Ekkor a $\xi: 0 \rightarrow \underline{\text{End}} M \rightarrow E \rightarrow M \rightarrow 0$ majdnem felbontás.

Azonnal bizonyított, hogy ξ majdnem felbontás, ellentétben.

(Megjegyzés: A konstanciából látszik, hogy a majdnem felbontás sorozata nem egyértelmű, de egy egydimenziós tér nem nulla elemei is a teljes morfizmus.)

5.33. All. (A projektív, ill. injektív esete)

(1) P direkt fölhatolható projektív.

$g: M \rightarrow P$ jobbról kezdve föllesedő jelképezés

$$\Leftrightarrow g: \text{rad } P \hookrightarrow P$$

(2) I direkt fölhatolható injektív.

$f: I \rightarrow M$ balról kezdve föllesedő behitlés

$$\Leftrightarrow f: I \rightarrow I/\text{soc } I$$

Biz. Lényegében a 5.7. példára vezet.

Megjegyzés: Ered \forall direkt fölhatolhatóknak tudunk

balról, ill. jobbról kezdve föllesedő minőségi
jelképezést, a_i az adott modulusra végeztetve v.

keresztül: ezek tipikusan egy-egy kezdve föllesedő
sorozatba vannak ágyazva, kivéve a fenti két
esetet. Vegyük észre, hogy a 5.13. Állítás alapján

ered az irreducibilis inforsokel is megkapjuk,
az egy adott modulusból indulhat ki, vagy
ott végeztet. Sőt:

5.34. All: Legyen M direkt fölhatolható moduls. Ekkor

valamely sor olyan direkt fölhatolható L, N
modulus létezik, hogy $\exists M \rightarrow L$ irreducibilis v.

$\exists N \rightarrow M$ irreducibilis.

Biz. A kezdve föllesedő sorozat tagjai is végsődimenziósok. \square

A megadott fölösleges sorozatból még egy érdekes összefüggést kapunk:

5.35. All: (1) M direkt fölbalakalható, ha projektív. Ekkor:

$$\exists f: X \rightarrow M \text{ inv.} \Leftrightarrow \exists f': \Sigma M \rightarrow X \text{ inv.}$$

(2) N dir. fölbalakalható, ha inj. Ekkor:

$$\exists g: N \rightarrow Y \text{ inv.} \Leftrightarrow \exists g': Y \rightarrow \Sigma^{-1} N \text{ inv.}$$

Biz. A megadott fölösleges sorozatból kétből következik.

5.36. All: Legyen P direkt fölbalakalható, ha egyenlő, projektív és injektív. Ekkor:

$$0 \rightarrow \text{mod } P \rightarrow P \oplus \text{mod } P / \text{soc } P \rightarrow P / \text{soc } P \rightarrow 0$$

megadott fölösleges sorozat.

Biz. (Ellejjár)

5.37. Def: A véges dim. egy. $\Gamma(A\text{-mod})$ az A AR-gráfja:

csúcsok: A -ind. irreducibilisek (dir. fölbalakalható)

élek: $\exists [M] \rightarrow [N]$ inv. él. $\Leftrightarrow \exists M \rightarrow N$ inv. nefrs.

(pontosabban: az $[M] \rightarrow [N]$ élk száma =

$$= \dim(\text{mod}(M, N) / \text{mod}^2(M, N))$$

$$= \#\{i: 0 \rightarrow M \rightarrow \bigoplus_j N_j \rightarrow \Sigma^{-1} M \rightarrow 0 \text{ megadott fölösleges sorozat, } N_i \cong N\}$$

Gyökelés!

$$= \#\{j: 0 \rightarrow \Sigma N \rightarrow \bigoplus_i M_i \rightarrow N \rightarrow 0 \text{ megadott fölösleges sorozat, } M_i \cong M\}$$